

מבוא
למנגינות התיקונים
מהעורך
הרב דב שורץ

מקומה של החכמה הפנימית במשנתו של הרב הנזיר

לפני העיסוק במקומה של תורת הקבלה במשנת הרב הנזיר, יש ליתן את הדעת על יסוד אחד, המופיע כבר בכתבי הרא"ה בניסוחים ראשונים, למרות ששרשו קדום יותר. הכוונה היא למגמה האחדותית, לראיה הכוללת. אחת ההשלכות של ראיה זו, הינה איחוד מקצועותיה השונים של התורה. הרב הנזיר דן באיחוד ההלכה הפילוסופיה, המוסר וההגיון, והעיון והמעשה¹. אם נבדוק כל אחד מהצמדים הנ"ל, נמצא שלכאורה מדובר בדברים מנוגדים לחלוטין. ההלכה — נוגעת למעשה, פסקנית ומכריעה, בשעה שהפילוסופיה עוסקת בבעיות שאין להם פתרון, אם נעוץ הדבר בקוצר-תפיסתו של השכל האנושי, ואם בקשיה ובפיתולה של הסוגיה, היא ספקולאטיבית ויכולה לספק דרכי-חיים כלליים ועקרונות-מוסר, אך לא דרך חיים פרטית כפי שההלכה מציעה. הצמד השני — גם הוא מורכב מהפכים: ההגיון הוא צורני, מתרכז בדרך, ולא במטרה. המוסר לעומתו, דן בכוונה שמעבר לדברים, שמאחורי המעשה הנגלה. ובודאי שהעיון והמעשה הינם מושגים שונים זה מזה. למרות הכל — קובע הרב הנזיר — כל אותם מקצועות ביהדות — הלכה, מוסר, מחשבה וכו', הינם מאוחדים, וגוונים שונים לאותו העצם. גם תורת הקבלה, הינה תחום בלתי נפרד, ומכך שאין לנתקה משאר מקצועות היהדות. מכך מסיק הרב הנזיר מסקנות שונות, כגון: השימוש במידות הלכתיות (המידות שהתורה נדרשת בהן) לצורך השגה מחשבתית-אגדית, ואף לצורך תורת הקבלה, בכל מקרה, השיטה העצמאית אותה מגיש הרב הנזיר, חייבת לכלול את תורת הקבלה כחלק-בלתי-נפרד, תורת הקבלה כחלק-בלתי-נפרד מתוכה, ולהלן נראה, שאף לחלק עיקרי ביותר.

השלכה נוספת מאיחוד זה הינה העיסוק בתחום מסויים על פי מושגים השאולים מתחום אחר. במקרה שלנו: העיסוק בנסתר במונחי הנגלה. רבו של הנזיר — הראי"ה — קיפל בהגותו מושגי-סוד רבים בדרך-כתיבה האפיינית לתחום השירה למשל. נושא זה מסוכם בהרחבה בדבריו של הרב הנזיר²: "כבר אמרנו מה שאמר לכתב הרב על המהר"ל מפראג, שגם הוא על המקובלים יחשב, אף על פי שסגנונו שונה. (אגרות הראי"ה, חלק ב', עמ' צ"א, תמ"ז) וכן יאמר על מר"ן זצ"ל, גם הוא

1. ראה: "קול הנבואה — ההגיון העברי השמעי", ירושלים תשל"ט (הדפסה שניה) עמ' י"ד-י"ז [להלן: "קול הנבואה"]. מכיוון שרוב כתיבי הרב הנזיר מצויים עדיין בכתב-יד בצורת פירושים

מבואות ונושאים, השתמשתי במבוא זה במספר קטעים הנמצאים בכת"י.

2. הפירוש לאגרות-הקודש; חכמת הקודש, א. הקטע הראשון (בכת"י).

על המקובלים יחשב, אלא שאין סגנונו כסגנון המקובלים. שהרב הוא ממשיך חכמת הקבלה כבר כתב ר' הלל צייטלין³. בהמשך מנמק הרב הנזיר גישה זו, ואף מאשש את דבריו בסיפור: "חכמת הקודש היא חכמה גלוייה, בסגנון ספרותי, אמנם תוכה ממקור החכמה הפנימית. ואם היינו מהססים לומר זה על הרב, שדרכו לדבר הכל בנגלה, בצורה ספרותית, הרי סיפור מעיד ומקיים: כשהיה מר"ן הרב זצ"ל חולה במחלתו האחרונה, שלא קם ממנה, ושכב בכיתו לפני שהעבירוהו לבית הבראה בימין-משה, בא דודי הרב ר' אברהם הכהן וייסבורד זצ"ל... לבקור חולים את הרב זצ"ל, כשנכנס לחדר וישב על מטתו, התחיל הרב מר"ן זצ"ל לבכות ואמר, זה לי עונש, על שהנני מגלה רזין. התחלתי להשיב, הלא דרכו של מר"ן הרב לדבר בסגנון נגלה, ולא קיבל הדברים"⁴. מתוך כתבי הרב הנזיר בקבלה, אנו רואים שגם הוא ניסח את הדברים בצורה הקרובה — לעתים — לפיוט. זאת חרף העובדה שבעיסוק הפילוסופי הדברים מדוייקים ומנוסחים בצורה קפדנית. כך למשל בפירושו לספר הכוזרי, רווחת צורה קפדנית זו של הצעת הדברים. (למעט מקומות מסויימים הנובעים מתוך פירוש לפי ההגות העצמית⁵). ובודאי ניתן לומר זאת על רובו של "קול הנבואה"⁶ מאידך — בפירוש ישיר של כתבי תורת-הסוד, הדברים נכתבים בצורה הקרובה לשיר, ובמקומות רבים, בדרך הנגלה, כאמור, דומה שדרך כתיבה זו באה מכת השקפת האחדות הכוללת⁷, הנוגעת גם לתחומי התורה השונים.

2

מאז המהפך שהביאה תנועת החסידות, גבר העיסוק בתורת הקבלה במידה כזו שהיא הפכה לנחלת ציבור רחב יותר, ועממי יותר. הראייה אף התייחס לעיסוק בתחום זה כציווי מיוחד המוטל על תקופתינו. "...ומתוך כך רזי עולם, רזי תורה,

3. ראה מאמרו של הלל צייטלין — "הקו היסודי בקבלה של הרב קוק" בתוך: "ספרן של יחידים" ירושלים תשמ"מ, עמ' 235 ואילך.
4. בהמשך מפנה הרב הנזיר לאגרות הראייה, חלק ב', עמ' י"א, ולחלק א' עמ' צ"ב, גם הן בנושא זה.
5. ראה מאמרי בכרך שיוצא ליום הזכרון של הרבנית שרה כהן ז"ל, (אשת הרב הנזיר), בפרק: פרשנות היונקת מן ההגות העצמית.
6. דעה שאינה עולה בקנה אחד עם האמור, מובעת במכתבו של אשר א. נהר, לבנו של הרב הנזיר, הרב שאר ישוב כהן שליט"א: "קבלתי בשמחה את הספר של מר"ן אביך קול הנבואה. זוהי אבן פינה לתורת ישראל ולחכמת ישראל, תורה שבנגלה ותורה שבנסתר, חכמה פנימית וחכמה חיצונית. יקרים ונדירים ספרים כאלה המושכים בבת אחת את השכל ואת הנשמה, את המוח ואת הלב, — ספר מלא וגדוש בקיאות נפלאה בנתיבות הרוח, וספר מבריק נצוצות של סגנון שירי מצהיר". וראה מאמרו של הנ"ל — "ההגיון השמעי" בתוך ספר הזכרון "נזיר אחיר", ירושלים תשל"ח כרך א' עמ' קל"ב ואילך.
7. ראה: קול הנבואה עמ' קכ"ח.

סוד ד', הולכים ונתבעים מן הדור"⁸. מאידך — מתחילת העיסוק בחכמה זו הודגש — חזור והדגש — שיש להזהר מן הסכנות הטמונות בתפיסה מוטעית ובהעמקה מוגבלת. הראייה עצמו היה ער לבעיית ההגשמה, למשל, הכרוכה בשימוש בסמלים ובביטויים מגשימים, וכפי שראינו לעיל, גם הפצת תורה זו בדור הנוכחי דורשת משנה זהירות. מאחר ומושגי-הסוד מהווים את יסוד משנתו של הרב הנזיר⁹, הרי שבעצם הגותו עצמה, יש להיות ער לאותה הסכנה שהוזכרה. בפנקס משנת תר"פ, רושם הרב הנזיר קווים כלליים לשיטה, אותה הוא אומר לחדש ביהדות. בפתח הדברים, באה התרעה על הצורך בזהירות, או על הסטיות העלולות להיווצר בגינה של ההתרשלות וחוסר הזהירות.

"תכנית עבודתי: ההגיון העברי"

במקום לדון בפרטי שאלות הפילוסופיה הדתית העברית, ולענות עליהן בחיוב או בשלילה, מה שהוא ענין הזקוק זהירות יתרה ושמירה מרובה, למען לא ישתו התלמידים את המים ויהיו להם למאררים, כי כדי לתת תשובה לשאלה פילוסופית, הרי צריך לגלות ולהעמיק שאלה ושאלה לשאלה עדי רדת לתוך התהום שממנו בוקעים ועולים להיות חי העולמים, כידוע לכל חוקר לכל תכלית. והתלמידים השואלים אין בכחם, ועל פי רוב גם אין ברצונם וחפצם להרחיק כל כך, ונשארות השאלות להם, שהפילוסוף הדתי עוד הרבה בעצמו לתתן להם, ומה לו ולצרה הזאת, להחטיא את הרבים, ולהפסידם בנשמותיהם ת"ו".

הדברים נסכים אודות ההגיון העברי, וכפי שנראה בפרק הבא, היסוד לשימוש בהגיון זה הינה חכמת הקבלה. זאת ועוד: על פי הרב הנזיר הקבלה מקומה ברצף אחד ביחס לפילוסופיה, והיא מהווה תשובה לבעיות הפילוסופיות¹⁰. מתוך כך רואה הוא סכנה כבר בשלב הפילוסופי. ומכאן הצורך בגישה שתהא זהירה, ותברר היטב את השאלות, שעל מנת להגיע לפתרונות המבוקשים. לאחר הערה מקדימה זו, ניגש לברר את הנושא המרכזי בדיון — מקומה של הקבלה במשנת הרב הנזיר.

3

במסגרות אחרות עסקנו בתיאור קויה הכלליים של הגות הרב הנזיר¹¹. המגמה

8. אורות הקודש, ירושלים תשכ"ד, כרך א', עמ' ה. הכותרת: "הקריאה לסודיות".

9. כפי שיובהר בפרק הבא.

10. כך למשל ב"קול הנבואה" עמ' קצא-קצב, פתרון אפשרי לבעיית הידיעה והבחירה, בחלוקה של האינסוף מול הספירות, בהם קיימת הפעלות. דומה שנדייק יותר אם נכנה בעיה זו כ"חופש הרצון", ולא הידיעה האלוהית, מול הבחירה, עיי"ש.

11. ראה: מאמרי, "מושגי הנבואה וה'שמעיות' ומשמעותם במשנת הרב הנזיר", בתוך: "בסתר המדרגה", יצא ליום הזכרון הי"ג, ירושלים תשל"ה, עמ' מט-נט.

ביסוד הדברים הינה לחשוף את החכמה העברית המקורית המגולמת בנבואה. "תחיית הנבואה" אותה מציב הרב הנזיר כמטרה, אמורה לחזור אל עיקריה של הנבואה. תהליך הנבואה מתאפיין בראיית צורות רוחניות, סמלים ורמזים, שמתוכם מגיע הנביא אל החכמה. הכלי, ה"אורגאנון", להגיע אל החכמה מתוך הצורות הרוחניות, הוא ההגיון העברי. עברי — כהבדל מן ההגיון הפורמאלי העוסק בטיעונים והקשים מקובלים, עוסק ההגיון התורני בהשוואות, בגילוי דברים חדשים מתוך הקיים, בהסתמכות על הרמז (שרשי המילה, הופעתה בעניינים שונים, ותכונות נוספות של המידות שהתורה נדרשת בהן). כך נראה שמסביר הרב הנזיר את הנבואה, ולתהליך זה יש לשאוף כתכלית. השמעות מציינת את ההעמקה הפנימית המתמקדת בשפה, במילה, בדיבור, בדבר, והיא השלב העוקב אחר הראייה. השמיעה — ההתעמקות בלשון העברית, לשון הקודש — משלימה את שלב-הראייה. כאמור, ההעמקה נעשית על ידי השימוש בשיטות השונות של המידות השונות שהתורה נדרשת בהן.

כיצד נכנסת תורת הסוד לתמונה הכללית? התשובה היא פשוטה: העובדה הינה שהנבואה פסקה מעם ישראל. לאחר חורבן בית שני פסקה אף רוח הקודש. כיצד אם כן ניתן להגיע אל הנבואה בשעה שזו איננה קיימת יותר? טוען הרב הנזיר כי קיים המשך לנבואה — המשך זה הינו: תורת הקבלה! את מקום החזיונות — החיים שראו הנביאים, תפסה מערכת עניפה של סמלים ומושגים חדשים, המקנים גישה אל תורת הא-לוהות. הרב סולובייצ'יק רואה את התפילה כהמשך לנבואה¹². הרב הנזיר לעומתו רואה את הקבלה והקז כהמשך לנבואה. את מקום ההתעמקות בצורות הנבואיות, תפסה ההעמקה ביסודות תורת הקבלה. את עקרון ההגיון השמעי יש ליישם מעתה — מזמן הפסק הנבואה — לגבי תורת הסוד.

יוצא מהאמור, שהבסיס לכל השיטה, המושגים הראשונים המהווים מקום להתחלתה של השיטה, הינם מושגי הקבלה. כפי שכבר הוזכר לעיל, הם מהווים גם תשובה על בעיות יסודיות שהפילוסופיה נכשלה בהתמודדות איתן, והרב הנזיר קובע זאת מתוך רקע רחב בהגות הפילוסופית — כפי שעולה מתוך ההיקף הרחב של המקורות ב"קול הנבואה" ובפרשנות לספרי הפילוסופיה היהודית. מעבר לכך: הפילוסופיה נתפסת ברוח המימרא המצוטטת בפתח החלק הקבלי (סקירה היסטורית ורעיונית) שב"קול הנבואה"¹³. אם כן, מחד — הקבלה הינה במונח

12. "איש האמונה הבודד" ירושלים תשמ"א, עמ' 35.

13. "במקום שהפילוסופיה מסתיימת שם מתחילה חכמת הקבלה", עמ' קל"ה. אגב, הקבלה הינה ראוייה לתואר זה מצד הדגש המרכזי שהיא מקנה לשפה העברית כלשון הקודש. אין צורך להרחיב את היריעה באשר למרכזיותה של לשון הקודש בכתבי המקובלים, החל ממסכתות ההיכלות והמרכבה, ספר יצירה והדגש העיוני שהושם מכתביו של ר' יצחק סגי נהור בן הראב"ד ואילך. מבחינה זו הנזיר בהחלט יחשב כממשיך המסורת, של ההדגש בשפה.

מסויים "תכליתה" של הפילוסופיה, ומצד שני — היא היסוד והבסיס להגיע אל הנבואה, עד כמה שאפשר מתוך התנאים הנוכחיים, 'נבואה' לפי הפירוש שמקנה לה — כך נראה — הרב הנזיר. כהערת-אגב נוסיף שגם באופן מעשי — אותו אקט של החיפוש אחר הנבואה, שהרב הנזיר קיים אותו במלוא מובן המילה — והדברים ידועים — גם הוא מתקשר לכך שמן הדרכים היסודיות ללמוד פנימיות התורה, היא ההתבודדות, והיות ובתפיסתו, הפנימיות הינה הבסיס לנבואה, הרי שהשגתה כרוכה בלימוד הקבלה וישום הדרכים להשגתה.

4

מתוך שפע המושגים והסמלים שבחכמה הפנימית, בולטת ספירה מסוימת שהרב הנזיר חוזר ומשתמש בה לצורך הבעת רעיונותיו, מדובר בספירת ה"בינה". בכלל, ה"בינה" נתפסת כמקשרת בין הספירות העליונות (כתר, חכמה) ובין הספירות התחתונות, ובעלת זיקה מיוחדת ל"מלכות", היא הספירה העשירית הפועלת ונפעלת ישירות בבני האדם. היא מגלה את אור הספירות העליונות, שהן חבויות (הכתר — אין החכמה — נקודה). ומאידך ברחמה של "האם" נוצרות הספירות התחתונות. אם כן — מדוע בחר הרב הנזיר דווקא את הבינה לצורך משנתו ההגותית?

על מנת להשיב לשאלה זו, יש לבחון מספר סמלים והשלכות שהוקנו ל"בינה". ה"בינה" מתכנית גם "ארמון" או "בנין". זאת מפני שבספירה זו חלה ההתפרטות שהיתה מרוכזת בחכמה באופן נקודתי, פוטנציאלי. ההתפרטות הזו משמעה — חוקי היסוד והמבנה הבסיסי של הבריאה. מתוך כך נתלו בה גם היסודות היצירתיים והפעילים, שהרי כל ההסבר עוסק בפעולת הבריאה. ראיה זו תואמת את אחד המניעים הראשיים של הרב הנזיר — ההתחקות אחר יסודות המציאות, אחר ה"מנגנון" הפנימי המניע את חוקי הטבע וההוויה. להלן נראה שגם זהותו של אותו מניע העומד מאחורי הבריאה רמוז בספירה זו. אם כן — ה"בינה" מסמלת יצירה, חוקי יצירה, וקשר עם היצירה.

הסמליות הנוספת הכרוכה ב"בינה", היא הקרובה ביותר — כך דומה — למגמותיו של הרב הנזיר. תורת הרז קובעת את סגוליותה של השפה העברית מתוך שבה נברא העולם, ומכך שהתורה מורכבת משמותיו של הקב"ה וכן הלאה. הספירות מתוארות בהתאם לכך, כמייצגות את תהליך הדבור. במסגרת זו מציינת ספירת ה"בינה" את השלב בו הקול קיים, אך הוא פנימי, ועדיין לא נחשף לחוץ. קול-פנימי זה הוא שרשם של הדיבורים החיצוניים (שבעת המדות). מכך יוצא שעל מנת להתחקות ולהאזין לקול זה, יש למצוא דרך מיוחדת שתשיג את השמעיות, את השמיעה-הפנימית, שתגלה את יסודות המציאות. זהו הרקע הקבלי למעשה, לשיטתו של הרב הנזיר. ההתחקות אחר השפה, לשון-הקודש, היא זו שתוביל לשמיעת הקול הפנימי, המהווה את חוק-עולם ויסודות הבריאה.

שפע הדימויים והרמזים של ספירת ה"בינה", הוא המשתית לאותה גישה המהווה מושא לחיפושיו של הרב הנזיר, ולניסוחי טענותיו. אך נראה, שבראשונה באו קווי היסוד של השיטה, אליה הגיעה הרב הנזיר מתוך העולם הפילוסופי, ולאחר מכן נמצאה הבינה כמוקד וסמל הגישה¹⁴.

עיון ראשוני בפירוש תיקוני הזוהר יעמידנו על מגוון המשמעויות שניתנות לבינה: "הבינה היא רגעית, בחידושה התמידי, היא מופיעה בריקה כברק, החוזר ונעלם"¹⁵ — האספקט של החידוש, הדינאמיות, הפעילות. "עולם הבינה הוא עולם הבריאה, כסא הכבוד..."¹⁶ וההדגש האחרון, של השמעיות והשמיעה הפנימית: "במעוף עליון על כנפי רוממות העולם הנראה והצפוי... מגיעים להשמיעה העליונה, בפנימיות און הבינה, של קול עליון, קול ניגון יובל עולם"¹⁷. מובאות אלו הינן מדגם בלבד, והדברים חוזרים במקומות רבים נוספים. דומני שמוטיב ה"בינה" חוזר בפירוש ביותר מקומות מכל יסוד אחר, ובמכוון.

מכאן, שהן מגמת השיטה — הנבואה כהשגת ה"שמועות", והן הדרך להשגתה — ההתמקדות בלשון הקודש ובסגוליותה, רמוזים בדרכי-הדימויים וההמשלים הקבליים. וכך יוצא שאין להבין את מהותה של חכמת הרב הנזיר ורקעה, שלא בסיוע מערכת המושגים של תורת הקבלה.

5

פירושו של הנזיר לתיקוני הזוהר, מתכנה בלשונו — "מנגינות התיקונים". הקשר המהותי שבין השם — מנגינה, הרומזת על הקול, לשיטתו שלו, התבארה לעיל, לפיה, יש להאזין לקול — הפנימי העולה מתוך הרמז והסמל. ואכן, אין לומר שזהו "פירוש" במלוא מובן המלה, אלא האזנה. לצלילים העולים מפנימיות המילים, מבחינה מסוימת, אלו שכיכי רעיונות, המדברים גם אל מי שאינו בקי בחכמה הפנימית. כאמור, לעתים נושאים הדברים אופי של שירה ופיוט, של מקצב

14. יש לציין, שבמקום אחד אנו רואים חריגה מסמל זה. הכוונה להקדמה ל"קול הנבואה": "...מצאתיה אח"כ בחכמה הפנימית הספירית בספר שערי אורה, שער י', כתר, ספירה זו נקראת בתורה אין. צריך אתה לדעת, כי לפי רוב התעלמות ספירת כתר והיותה נסתרת מכל הנבראים אין מי שיכול להתבונן בה, זולתי בשמע האוזן" (עמ' 9) מאידך — לפי עיוני המוגבל בכתביו של הרב הנזיר בכת"י, מסמלת ה"בינה" את השמעיות ככל סוגי הכתבים השונים! עיון שטחי בקטעים המובאים לקמן, יראה רק מעט מהשימוש הנרחב ב"בינה" כסמל השיטה. על כן נראה שזוהי מסקנה שהגיע אליה הרב הנזיר בתקופת עריכת "קול הנבואה", ומשקפת גילוי מאוחר של ה"כתר", בכחינת מעלין בקודש. להזכיר: ספר זה — היחידי שיצא מכתבי הרב הנזיר כיצירה מגובשת — נערך בסוף ימיו. ואכמ"ל.

15. הפירוש לתיקונים, צ"ד והמשכילים יזהירו כו' דא בינה.

16. ד"ה, מאי הרקיע וכו', צדיק חי העולמים.

17. ד"ה כי עוף השמים כו' ואיהו שביעאה באימא.

וניגון... לעומת הפירושים על הספרים הפילוסופיים, הקפדניים, המהווים ניתוח פילולוגי-ענייני מדויק¹⁸, נראה פירוש זה כהגיגי-נפש וכ"משא חזון", גם התקופה שבה נאמרו פירושים אלו — זמן אלול — וזמן לימודם — השכם בבוקר לפני תפילת שחרית, מוסיפים להבנת האוירה המרחפת על ביאורים אלו. מאידך — הם חשובים לאופן בו השתמש הרב הנזיר במושגי-הסוד, ותורמים להבנת דרכו ההגותית, במובן הקפדני של הדבר, ועל כן חשיבותם רבה מעבר לפיטיות ולשירה. דרכו של הרב הנזיר לרשום את שיעוריו ככל מחזור בו לימודם. כך יוצא שהמהדורה של פירוש הקדמת התיקונים המונחת לפנינו²⁰, נערכה מתוך שני מחזורי שיעורים, תרפ"ה ותרפ"ו. שני המחזורים דומים באופי-כתיבתם ובהתייחסותם, ועל כן הערתי על שינויים במקומות מעטים ביותר. המגמה היתה לפתוח את ראשי-התיבות, ולהגיש חומר שיקל על הלומד. בדיקת הטכסט הינה לפי מהד' הר' מרגליות, ובהערות השתדלתי למעט לגבול הנצרך בלבד. הוספות וחלוקת פסקאות צויינו בסוגריים מרובעות.

נסיים בתקוה שפירוש זה יהיה בבחינת מועט שיחזיק ויביא אחריו את המרובים — היינו כל כתבי היד של הרב הנזיר בקבלה¹⁹, שיצאו ברצות ה' במהרה.

נספח

להלן מספר מובאות מתוך כתבי הרב הנזיר בקבלה (שיעורים על הספר "עץ חיים") המדגישים את מרכזיותה של ספירת ה"בינה" במשנתו של הרב הנזיר, ואת השימוש הרב גוני במשמעויותיה השונות. כמו כן ניתן להבחין בתיאור היחס שבין הבינה לספירות האחרות.

א

הבינה היא כולה שמיעה, און הבינה שומעת דיבור החכמה, המגדת ומספרת הכל, והבינה אינה אלא שומעת ומקבלת בתענוגיה. אמנם הבינה היא פועלת, בשמיעה הבל ורוח, אך התוכן, מהות הענינים הנשמעים, נתון ומסור לה בדבור החכמה.

ב

הבינה בריבויה ופעולתה, מגיקה ומרוה נשמת האדם, ונותנת בו כח ועז להלוך, הבינה כולה מכונה אל העתיד לבוא, אל מה שהולך וכא, הולך ונברא, שעדיין אינו ובכל זאת ישנו, כמו שהגידול אינו וישנו.

18. ראה למשל פירוש "הכוזרי" מאמר חמישי ט — יב, בתוך "בסתר המדרגה".

19. ממה שכבר יצא לאור, ניתן להזכיר את "עיונים באדרא רבא" בעריכת: ויינשטוק, בתוך: "נזיר אחיו", כרך ב' עמ' רנ"ג ואילך.

20. עיין לעיל במאמר "מתוך מנגינות התיקונים".

כשם שמשפט הבינה, שכך יהיה וכך צריך להיות, בסברא, הוא לעתיד, כן גם כל כח החידוש וההתהוות הוא על ידי הבינה.
וכן היא מחדשת ובוראה, ומוסיפה ביצירה, מיניקה את הד"א.

ג

הבינה העליונה, הנקיה, מלאה בכל תעצומיה, כשהיא כולה שמיעה עליונה לדברי החכמה העליונה, היא אז סתומה. כמעלת החכם השומע בבינתו גילויי החכמה, שאז חש, שותק.

ד

גילויי החיות העליונה של העולמות העליונים הוא בשמיעה עליונה, השומעת בבינה הטהורה, מכל ציור וראות, גם מראות עליונה.
רק החיות המוגבלת שבעולמות העליונים, גילוייה בראות עליונה, עינים. גילויי העינים, האורות המתגלים, דאדם קדמון, החיות הכלליות העליונה, כבאברי האדם, בוקעים ויוצאים מן האזנים, בשמיעה עליונה של הבינה הם מתגלים.

ה

אוזן סוד בינה, הבינה היא שמעית, שומעת משפטיה.
אוזן ימנית שורש בינה, היא השמיעה הדקה ביותר, המיוחדת לבינה העליונה, המופשטה מכל ציור בנין העולם. והכל אוזן שמאלית שורש נשמת חבונה, היא השמיעה הגסה קצת, השומעת עיני משפטי העולם הנראה.

ו

השמיעה העליונה של הבינה העליונה, כשהיא יורדת ומובעת בדבור, בפה, אז היא כבר מוגשמה וגסה קצת, בריחוק ממקוריותה הראשונה.
וכן ענין ריח חוש הדעת.

ז

השמיעה של הבינה היא הכאת העינים זה על זה, הקשתם זה לזה, תנועה, גל על גל, המיה.
וזה בא משום שהגשמה כולה אחת, ככוללה כל, ומקישה הכל, כל הנשמה תהלה, גימטריא תכ"ה*.

ח

עיקר מהות תוכן הבינה הוא יחוד השוה, ההמשלי, כה וכה, הנשמע באוזן. שהוא סוד היחוד, יחוד תתאה, ועילאה, בקריאת שמע, כערך נו"ן שערי בינה ביחוד רבויים, הנשמע באוזן הבינה העליונה.

* בר"ת כ"ל הנשמה תהלה — תכ"ה, ובג"י שמיעה. [הצ' המלקטן].